

MARKETING

ILMIY, AMALIY VA OMMABOP JURNAL

MARKETING
INNOVATSIYA
BRENDING
SAVDO
RAQAMLI
TADQIQOT
BIZNES

№5 - SON

2025-YIL, MAY

9710 xalqaro daraja

№240874

ISSN: 3060-4621

OPEN ACCESS

JURNALNING MAQSADI

Tadbirkorlik-biznes faoliyatini tashkil etishning marketing asoslarini, yo'nalishlari, echimlari, vositalarini yaratish va rivojlantirish

ALOQA UCHUN MA'LUMOTLAR

TEL: (97) 783-84-64

VEB-SAYT

www.marketingjournal.uz

ELEKTRON POCHTA:

info@marketingjournal.uz

TELEGRAM BOT:

[@marketinjournalbot](https://t.me/marketinjournalbot)

TELEGRAM KANAL:

<https://t.me/tdiumarketingjournal>

MUASSIS

“Tadbirkor va ishbilarmon” MCHJ

JURNALNING ILMIYLIGI

Marketing jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining **2024-yil 04-oktabrdagi 332/5 sonli qarori** bilan milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan

INDEKSATSIYA

BOSH MUHARRIR

Xakimov Ziyodulla Axmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent;

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Yusupov Muxamadamin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor;

TAHRIR HAY'ATI:

Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori;

Ergashxodjayeva Shaxnoza Djasurovna, i.f.d., prof., TDIU Marketing kafedrasini mudiri;

Soliyev Axmadjon Soliyevich, i.f.d., NaMTI Marketing kafedrasini professori;

Ikramov Murad Akramovich, i.f.d., TDIU Marketing kafedrasini professori;

Tursunov Boburjon Ortiqmirzayevich, i.f.d., prof., TDIU Iqtisodiy xavfsizlik kafedrasini mudiri, Xalqaro statistika instituti kengashi doimiy a'zosi;

Zarova Elena Viktorovna, i.f.d., G.V.Plexanov nomidagi Rossiya iqtisodiyot universiteti professori, Xalqaro statistika instituti kengashi doimiy a'zosi

Akramov Tohir Abdurahmonovich, i.f.d., TDIU Marketing kafedrasini professori;

Ostonaqulova Gulsaraxon Muhammadyoqub qizi, i.f.d., TDIU Marketing kafedrasini professori;

Samadov Asqarjon Mishomovich, i.f.n., TDIU Marketing kafedrasini professori;

Shamshiyeva Nargizaxon Nosirxo'ja qizi, i.f.n., dots., TDIU Kengash kotibi;

Sobirov Azizbek Avazbekovich, PhD., TDIU Marketing kafedrasini dotsenti;

Sadikov Shoxrux Shuxratovich, PhD, dots., TIU Departament boshlig'i;

Musyeva Shoirazimovna, i.f.n., SamISI Marketing kafedrasini professori;

Kaxramonov Xurshidjon Shuxrat o'g'li, PhD., TDIU Marketing kafedrasini dotsenti;

Djurabayev Otabek Djurabayevich, i.f.d., TDIU Innovatsion menejment kafedrasini dotsenti;

Karimova Shirin Zoxid qizi, PhD, TDIU Axborot texnologiyalari kafedrasini katta o'qituvchisi;

Mullabayev Baxtiyarjon Bulturbaevich, DSc., Namangan muhandislik-qurilish instituti dotsenti;

Fayzullayev Javlonbek Sultonovich, DSc., TDIU, Yashil iqtisodiyot kafedrasini dotsenti;

Aliyev Yashnarjon Egamberdiyevich, DSc., TDIU, "Iqtisodiy va moliyaviy xavfsizlik" kafedrasini professori

Bobojonov Azizjon Babaxanovich, DSc, TDIU, "Raqamli iqtisodiyot" kafedrasini dotsenti

Allayarov Shamsiddin Amanullayevich, DSc, prof., TDIU, "Savdo ishi" kafedrasini mudiri

Jumaev Olimjon Sadulloevich, DSc, Raqobat siyosati va iste'molchilar huquqlari tadqiqotlari markazi direktori

Maxamadjanov Akbar Maxamadaliyevich, PhD., TDIU Raqamli iqtisodiyot va axborot texnologiyalari fakulteti dekan muovini

Eshov Mansur Po'latovich, i.f.d., prof., Alfraganus universiteti "Menejment va marketing" kafedrasini mudiri

Kucharov Abrorjon Sobirjanovich, TDIU biznes boshqaruvi va logistika kafedrasini professori

Nazarova Ra'no Rustamovna, TDIU "Yashil" iqtisodiyot kafedrasini mudiri, Iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Usmonov Bunyod Aktam o'g'li, PhD, TDIU Moliyaviy tahlil kafedrasini v.b.dotsenti;

Dehqonov Burxon Rustamovich, PhD., TDIU Ilmiy tadqiqot faoliyatini tashkil etish bo'limi bosh mutaxassisi;

Turobova Hulkar Rustamovna, PhD., BuxDU, Yashil iqtisodiyot va agrobiznes kafedrasini dotsenti;

Elektron nashr 582 sahifa. E'lon qilishga 2025-yil 31-mayda ruxsat etildi

MUNDARIJA

ASSESSMENT OF E-COMMERCE’S ROLE IN ECONOMIC DEVELOPMENT	8
Sharipov Kongratbay Avezimbetovich, Karimova Shirin Zoxid qizi, Sodiqova Dilafruz Zoxid qizi	
BIG DATA И АНАЛИТИКА ДЛЯ ЭКОЛОГИЧЕСКОГО МОНИТОРИНГА	26
Маликов Шохрух Шокирович	
PAXTA-TO‘QIMACHILIK KLASSTERLARIDA ISHLAB CHIQARISH ZAHIRALARINI BOSHQARISHDA USTUVOR ILMIY YONDASHUVLAR VA INNOVATSIYALAR	36
Nurimbetov Ravshan Ibragimovich	
IQTISODIY XAVFSIZLIK VA “YASHIL” IQTISODIYOT UYG‘UNLIGIDA “YASHIL” EKSPORT MODELINI JORIY ETISHNING ISTIQBOLLARI	46
Muratova Shohista Nimatullayevna	
QISHLOQ VA SHAHARLARDA ZAMONAVIY SAVDO SHAHOBCHALARINI RIVOJLANISHI VA ULARDA XIZMAT KO‘RSATISH MADANIYATINI OSHIRISHDA MARKETING TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISH	55
Soliyeva Gulbahor Axmadjanovna	
ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ ТУРИСТИЧЕСКОГО ОБМЕНА МЕЖДУ УЗБЕКИСТАНОМ И КИТАЕМ	62
Мухитдинов Алим Изатуллаевич, Халилова Нодира Абдухамид кизи	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA STRATEGIK MENEJMENT YONDASHUVLARIDAN FOYDALANISHNING IJTIMOY-IQTISODIY MEXANIZMLARI	77
Saidqulova Firuza Farmonovna	
TO‘QIMACHILIK SANOATIDA EKSPORT MARKETINGI SAMARADORLIGINI OSHIRISH USULLARI	84
Bazarova Fayyoza Tuxtamurodovna	
IQTISODIY BARQARORLIKNI TA’MINLASHDA INNOVATSION MENEJMENTNI O‘RNI	91
Ismailov Dilshod Anvarjonovich, Akramova Aziza Abduvohidovna	
MARKETINGDA SUN’IY INTELLEKTDAN FOYDALANISH IMKONIYATLARI VA TAHDIDLARI	102
Jo‘rabayev Ibragim	
O‘ZBEKISTONDA ELEKTRON TIJORATNING RIVOJLANISHI VA UNING AHAMIYATI	109
Jo‘rayeva Gulzira Ilhomjon qizi	
NAMANGAN VILOYATIDA XIZMATLAR BOZORINI RIVOJLANTIRISHDA INNOVATSION MARKETING STRATEGIYASINI ISHLAB CHIQISH	116
Karimjanova Ra’noxon Maxmudovna	

SANOAT KORXONALARIDA ISHLAB CHIQARISH SALOXITIDAN FOYDALANISH TAHLILI	124
Musayeva Shoirazimovna, Usmonova Dilfuza Ixomovna, Usmanov Shaxzod Shoxruxovich	
SANOAT KORXONALARIDA KAPITAL MABLAG‘LARDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO‘LLARI	135
Muxtarov Maxmudjon Marifovich	
РОЛЬ ЦИФРОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В ТРАНСФОРМАЦИИ ТУРИСТИЧЕСКИХ УСЛУГ	142
Солиева Гулбахор Ахмаджановна	
LOYIHA BOSHQARUVIDA QO‘LLANILADIGAN USULLARNING TURLARI VA TAVSIFI.....	150
Po‘latov Shahron Axmedovich	
O‘ZBEKISTON HUDUDLARIDA BIOMAHSULOTLAR YETISHTIRISHNING HOLATI VA IQTISODIY SALOHİYATI.....	162
Soliyev Damirjon Nurmatovich	
INNOVATSION IQTISODIYOT SHAROITIDA AHOLI DAROMADLARINI DIVERSIFIKATSIYALASH OMILLARI.....	168
Qurbanov Ulug‘bek Erkinovich, Baxtiyorov Barhayotjon Azizjon o‘g‘li	
ПОВЕДЕНЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ФИНАНСОВОГО ПОВЕДЕНИЯ НАСЕЛЕНИЯ УЗБЕКИСТАНА: ЭМПИРИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ И МЕЖДУНАРОДНЫЙ КОНТЕКСТ	174
Захарова Ирина Борисовна, Непейвода Андрей Николаевич	
“AN IN-DEPTH ANALYSIS OF CRITERIA FOR EVALUATING THE BUSINESS STABILITY OF INDUSTRIAL AND ENERGY ENTERPRISES: A COMPREHENSIVE CASE STUDY OF JV UZCHASYS’ LLC”	182
Mahsudov Muzaffar Ikromjon ugli	
QORAQALPOG‘ISTONDA MEHMONXONA XO‘JALIGINING HOZIRGI HOLATI TAHLILI.....	188
Uralova Matlyuba	
O‘ZBEKISTON QURILISH SANOATIDAGI IQTISODIY ISLOHOTLAR: HOLAT VA RIVOJLANISH STRATEGIYALARI.....	194
Saidov Mash‘al Samadovich, Karimov Inomjon Ortikbaevich	
DIGITAL MARKETING FOR THE GREEN ECONOMY: TRENDS AND INNOVATIONS	206
Salayeva Quvonchoy Rustam qizi	
BLOKCHAYN TEXNOLOGIYASI ASOSIDA QIYMAT YARATISH RAQAMLI ZANJIRLARINI SHAKLLANTIRISH	214
Samadov Sevinchbek Dusbobo o‘g‘li	
MOSLASHUVCHAN (AGILE) VA YASHIL MENEJMENTNI RIVOJLANTIRISHNI ILMIY-NAZARIY JIHATLARI.....	224
Umarov Bexzod Batirovich	

MINTAQA XIZMAT KO'RSATISH TARMOQLARIDA KICHIK BIZNESNI RIVOJLANTIRISHNING ZAMONAVIY MEXANIZMLARI.....	232
Masharipova Manzura Alimbayevna	
TELEVIZYON REKLAMALARIDA RATSIONAL JOZIBADORLIK ELEMENTLARIDAN FOYDALANISH.....	239
Safarov Alisher Yunusaliyevich	
RAQAMLI MARKETING VOSITALARIDAN B2B BOZORIDA FOYDALANISH SAMARADORLIGI.....	250
Samadov Askarjon Nishonovich, Shovdirov Toxirmalik Nafasovich	
MENEJMENT FANIDA BOSHQARUV MODELLARI VA ULARNING XUSUSIYATLARI.....	262
Toshimov Azizbek Hakimovich	
OZIQ-OVQAT MAHSULOTLARI BREND QIYMATINI YARATISHNING KONSEPTUAL JIHATLARI	270
Xodjiyev Ibroxim Ikramovich	
XORIJIY INVESTITSİYALAR OQIMLARINI BOSHQARISHNING ZAMONAVIY MEXANIZMLARI VA YONDASHUVLARI	278
Nasritdinova Gulchexra Abdurashitovna	
TIJORAT BANKLARI AKTIVLARINI HIMOYALASHDA RISKLARNI BOSHQARISH YO'LLARI	288
Absamatov Anvar Ergashevich	
TIJORAT BANKLARIDA DIVIDENT SIYOSATINING NAZARIY ASOSLARI.....	296
Aliyev G'ulomnozir Maxamatjonovich	
O'ZBEKISTON METEOROLOGIYA XIZMATIDA RAQAMLI TRANSFORMATSIYA VA BIG DATA TEXNOLOGIYALARINI JORIY ETISH ISTIQBOLLARI	304
Anvarova Muqaddas Mahammadjanovna, Abduganiyeva Mavjuda Asattulayevna	
O'ZBEKISTONDA ISLOM MOLİYAVIY XIZMATLARIDAN FOYDALANISHNI SHAKLLANTIRISH YO'LLARI	311
Babamatov Tolib Hakimovich	
FERMER XO'JALIKLARIDA MARKETING STRATEGIYASINI SHAKLLANTIRISH VA RAQOBATDOSHLIKNI OSHIRISH OMILLARI	318
Baxtiyor Negmatovich Navruz-zoda, Nazarova Gulruh Umarjonovna	
FARMASEVTIKA MAHSULOTLARI BOZORIDA KOMPANIYANING MIJOZLAR BILAN MUNOSABATLARINI O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	326
Bobojonov Baxrombek Ruzimovich	
MAHALLIY VA XORIJIY TURISTLAR UCHUN O'ZBEKISTONDA ALTERNATIV TURIZM TURLARINI RIVOJLANTIRISHNING NAZARIY VA AMALIY ASOSLARI.....	334
Egamnazarov Khusniddin	
IMPROVING THE EFFICIENCY OF IMPLEMENTING ARTIFICIAL INTELLIGENCE TECHNOLOGIES IN THE EDUCATIONAL PROCESS.....	347
Shoakhmedova Nozima Khairullaevna, Yusupova Dilbar Mirabidovna	

QISHLOQ XO‘JALIGI BUXGALTERIYASIDA BIOLOGIK AKTIVLARLARNI TAN OLISH MEZONLARI VA UNING KLASSIFIKATSIYASI.....	353
Tursunkulova Gulchiroy Burxonovna	
TIJORAT BANKLARI VALYUTA OPERATSIYALARI VA ULARNING TASNIFLANISHI	362
Yusupov Aziz Shuhratovich	
АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ УПРАВЛЕНИЯ ФАРМАЦЕВТИЧЕСКИМИ ОТХОДАМИ В СИСТЕМЕ ЭКОЛОГИЧЕСКОЙ И САНИТАРНОЙ БЕЗОПАСНОСТИ.....	369
Мажидова Фарангиз Фуркатзода	
RAQAMLI CRM TEXNOLOGIYALARINING XORIJIY AMALIYOTI VA O‘ZBEKISTON BIZNES MUHITIDA QO‘LLASH ISTIQBOLLARI	380
Mirziyodova Gulnozaxon Ayubxon qizi	
COST OF CAPITAL. AS A CASE OF UZBEKISTAN COMPANY	391
Khurshid Khudoykulov	
QURILISH MATERIALLARI SANOATIDA STRATEGIK BOSHQARUVNING NAZARIY ASOSLARI.....	399
Musaxonov Rustam Musaxon o‘g‘li	
KORXONA MAHSULOTLARI ELEKTRON SAVDOSINI BOSHQARISH STRUKTURASI	406
Tuychiyev Shavkatjon Shokirali o‘g‘li, O‘ktamov Xamidillo Xabibillo o‘g‘li	
O‘ZBEKISTONDA DAVLAT BOSHQARUVLARINI RAQAMLIGA O‘TKAZISH: TAJRIBASI VA ISTIQLABLARI.	414
Yusupova Dilbar Mirabidovna	
ELEKTRON TIJORATDA MIJOZGA YO‘NALTIRILGAN MARKETING STRATEGIYALARI	419
Maxmudov Tohirjon Olimjonovich	
INSON KAPITALINI RIVOJLANTIRISH VA KREATIVLIK QOBILIYATLARINI RAG‘BATLANTIRISH: JAHON TAJRIBASI TAHLILI	429
Hulkar Turobova, Shahlo Musulmonova	
TAX DISCIPLINE AND ITS INFLUENCE ON FINANCIAL SECURITY	441
Shamsiddin Allayarov Amanullaevich	
TIKUV-TRIKOTAJ KORXONALARDA STRATEGIK MENEJMENTNING SAMARADORLIGINI BAHOLASHNING SKORING TIZIMI	450
Mamatraimov Islom Mamanazarovich	
ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ СИСТЕМЫ УПРАВЛЕНИЯ ВЫСШИМИ УЧЕБНЫМИ ЗАВЕДЕНИЯМИ	460
Бадалова Лола Борисовна	
ЭФФЕКТИВНОСТЬ МАРКЕТИНГА В СИСТЕМЕ УПРАВЛЕНИЯ СТОИМОСТЬЮ КОМПАНИИ	468
Уралов Акбарали Бабаназарович	
STAGES OF FOOD BRAND FORMATION IN THE FOOD MARKET	478
Eshmatov Sanjar Azimkulovich	

ONLAYN SAVDO MAYDONCHALARIDA TOVARLAR SAVDOSINI OSHIRISHDA MARKETING STRATEGIYALARINI SAMARALI QO‘LLASH USULLARI	489
Baxromov Xudoyor Xabibullo o‘g‘li	
ULGURJI SAVDODA MARKETING LOGISTIKASINI RIVOJLANTIRISHNING METODOLOGIK ASOSLARI.....	497
Xolmamatov Diyor Haqberdiyevich	
MOLIYAVIY XAVFSIZLIK SOHASIDA XALQARO HAMKORLIK VA UNING SAMARADORLIGI.....	511
Axmedov Bexzod Shuxratovich	
MAMLAKATDA RAQAMLI XIZMATLARNI RIVOJLANISHI VA UNING HUQUQIY VA IJTIMOY-IQTISODIY ASOSLARI	518
Xakimdjanova Dildora Kamilevna	
XIZMAT KO‘RSATISH KORXONALARIDA YASHIL IQTISODIYOTGA O‘TISH JARAYONIDA MOLIYAVIY HISOBOTNING XALQARO STANDARTLARIDAN FOYDALANISH IMKONIYATLARI	529
Narzullayeva Ozoda Qahramon qizi	
MADANIYAT SOHASI MUASSASALARINI AUDITDAN O‘TKAZISHNING O‘ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	535
Annayev Abdurasul Abdurashidovich	
INNOVATSION RIVOJLANISH VA RAQAMLI IQTISODIYOT: ZAMONAVIY TENDENSIYALAR VA ISTIQBOLLAR	541
Fayzullayev Jonibek Mambetsaliy o‘g‘li, Ollayorov Behruzbek Sardor o‘g‘li	
MAMLAKATIMIZDA INVESTITSION JOZIBADORLIGI YUQORI BO‘LGAN HUDUDLARDA TURIZMNI RIVOJLANTIRISH TENDENSIYALARI	547
Astanov Sherzod Rustamovich	
AKSIYADORLIK JAMIYATLARIDA BOSHQARUV QARORLARINI TAKOMILLASHTIRISHDA QIYMATGA ASOSLANGAN BUDJETLASHTIRISH TIZIMINI TASHKIL ETISH	556
Sobirov Shoyadbek Kurbonaliyevich	
MILLIY TRANSPORT-LOGISTIKA TIZIMINI RAQOBATBARDOSH QILISHDA ZAMONAVIY YONDASHUVLAR VA STRATEGIYALAR	564
Rixsiboyev Nozimbek Abdurasul o‘g‘li	
MINTAQA IQTISODIY TIZIMINI RIVOJLANTIRISHDA EKSPORT SALOHIYATINI OSHIRISH ISTIQBOLLARI	571
Mamadjanova Tuyg‘unoy Axmadjanovna	

INNOVATSION IQTISODIYOT SHAROITIDA AHOLI DAROMADLARINI DIVERSIFIKATSIYALASH OMILLARI

Qurbanov Ulug‘bek Erkinovich

O‘zbekiston milliy universiteti,
Iqtisodiyot fakultetining
Yoshlar bilan ishlash bo‘yicha dekan o‘rinbosari
E-mail: kurbanovulug5@gmail.com

Baxtiyorov Barhayotjon Azizjon o‘g‘li

O‘zbekiston milliy universiteti Iqtisodiyot fakulteti
Iqtisodiyot tarmoqlar va sohalar 1-bosqich talabasi
Toshkent shahar Olmazor tumani universitet ko‘chasi 4
E-mail: barkhayotjonbakhtiyorov@gmail.com

Annotatsiya

Innovatsion iqtisodiyot sharoitida daromadlarni diversifikatsiyalash omillari" maqolasida texnologik rivojlanish va innovatsiyalarga asoslangan o‘sish sharoitida aholi va mintaqaviy daromadlarning diversifikatsiyalanishiga ta’sir qiluvchi asosiy omillar tahlil qilinadi. Mualliflar mehnat bozoridagi strukturaviy o‘zgarishlar, raqamlashtirishning ta’siri va yangi iqtisodiy sohalarining paydo bo‘lishini tahlil qilib, ularning daromad manbalarining xilma-xilligini shakllantirishdagi rolini ko‘rsatib o‘tadilar. Tadqiqotda inson kapitali, tadbirkorlik faolligi va institutsional qo‘llab-quvvatlash mexanizmlarining daromadlar bazasini kengaytirishga imkon beruvchi omillar sifatida ahamiyatiga alohida e’tibor qaratilgan. Maqola innovatsiyaga yo‘naltirilgan iqtisodiyotda daromadlarning barqarorligini oshirish va tengsizlikni kamaytirishga qaratilgan nazariy va amaliy tavsiyalarni taqdim etadi.

Kalit so‘zlar: daromadlarni diversifikatsiyalash, Innovatsion iqtisodiyot, Inson kapitali, raqamlashtirish, mehnat bozorining transformatsiyasi, tadbirkorlik, iqtisodiy barqarorlik, institutsional qo‘llab-quvvatlash, texnologik rivojlanish, ijtimoiy-iqtisodiy tengsizlik.

Аннотация

В статье "Факторы диверсификации доходов в условиях инновационной экономики" анализируются основные факторы, влияющие на диверсификацию доходов населения и регионов в условиях технологического развития и роста, основанного на инновациях. Авторы рассматривают структурные изменения на рынке труда, влияние цифровизации и появление новых экономических секторов, подчеркивая их роль в формировании разнообразных источников дохода. В исследовании особое внимание уделяется значению человеческого капитала, предпринимательской активности и механизмов институциональной поддержки как факторов, способствующих расширению базы доходов. Статья предлагает теоретические и практические рекомендации, направленные на повышение устойчивости доходов и снижение неравенства в инновационно-ориентированной экономике.

Ключевые слова: диверсификация доходов, инновационная экономика, человеческий капитал, цифровизация, трансформация рынка труда, предпринимательство, экономическая устойчивость, институциональная поддержка, технологическое развитие, социально-экономическое неравенство.

Abstract

The article "Factors of Income Diversification in the Context of an Innovative Economy" analyzes the main factors influencing the diversification of population and regional incomes amid technological development and innovation-driven growth. The authors examine structural changes in the labor market, the impact of digitalization, and the emergence of new economic sectors, highlighting their role in shaping diverse sources of income. The study places particular emphasis on the importance of human capital, entrepreneurial activity, and institutional support mechanisms as key enablers of income base expansion. The article offers both theoretical and practical recommendations aimed at enhancing income stability and reducing inequality in an innovation-oriented economy.

Keywords: income diversification, innovative economy, human capital, digitalization, labor market transformation, entrepreneurship, economic resilience, institutional support, technological development, socio-economic inequality.

KIRISH

Dinamika texnologiya taraqqiyoti va innovatsion iqtisodiy rivojlanish modeliga o'tish sharoitida aholi daromadlarini diversifikatsiya qilish iqtisodiy va ijtimoiy barqarorlikni ta'minlashning asosiy mexanizmlaridan biriga aylanadi. Innovatsion iqtisodiy rivojlanishda an'anaviy daromad manbalari tuzilmasi raqamlashtirish, avtomatlashtirish va mehnatning yangi shakllari paydo bo'lishi ta'sirida jiddiy o'zgarishlarga uchraydi. Bu o'zgarishlar shaxslar va oilalarga turli iqtisodiy faoliyatlarda ishtirok etish imkoniyatlarini yaratib, ularning daromad manbalarini kengaytirish va diversifikatsiya qilish talabini qo'yadi.

Innovatsiyalarni tezkor joriy qilish uchun raqamli savodxonlikdagi farqlar va institutsional to'siqlar daromadlarni diversifikatsiya qilishning inklyuzivligini ta'minlashda muammolarni keltirib chiqaradi. Shu sababli, daromadlarni diversifikatsiya qilishga ta'sir etuvchi omillarni aniqlash va tahlil qilish, ham individual, ham mintaqaviy darajada, alohida ahamiyat kasb etmoqda. Bu omillarga inson kapitali rivoji, tadbirkorlik faoliyati, davlat va moliya institutlarining qo'llab-quvvatlashi hamda mehnat bozorining innovatsiya asosidagi o'zgarishlarga moslashuvchanligi kiradi. Tezkor texnologik taraqqiyot va innovatsiyalarga asoslangan o'sishga o'tish davrida oilalar va mintaqalarning an'anaviy daromad manbalari chuqur o'zgarishlarga duch kelmoqda. Avtomatlashtirish, raqamli platformalar va yangi iqtisodiy sektorlarning paydo bo'lishi frilans raqamli xizmatlar, platforma asosidagi ishlaridan tortib, bilimga asoslangan tadbirkorlik va sheriklik iqtisodiyotida ishtirok etishga qadar shaxslarga bir nechta shakldagi iqtisodiy faoliyat bilan shug'ullanish uchun hech qachon bo'lmagan imkoniyatlar yaratdi. Bu yangi daromad manbalari ko'paygani sari, oilalarning daromadlarini diversifikatsiya qilish

qobiliyati nafaqat shaxsiy farovonlik, balki kengroq iqtisodiy barqarorlikning asosiy omillaridan biriga aylandi.

Biroq innovatsiyalarga asoslangan iqtisodiyotdan keladigan foyda barqaror taqsimlanmaydi. Raqamli savodxonlikdagi farqlar, kapitalga cheklangan kirish va institutsional to'vsiqlar aholida ayrim guruhlarini yangi imkoniyatlardan foydalana olmaslikka olib kelishi mumkin. Maqsadli qo'llab-quvvatlash choralarisiz, o'sish jarayonlari ijtimoiy-iqtisodiy tengsizlikni kuchaytirib, himoyasiz bo'lgan qatlamlarni daromadning katta o'zgaruvchanligiga olib chiqishi ehtimoli bor. Shu bois daromatlarni diversifikatsiyalashda eng katta yordam beradigan yoki to'sqinlik qiladigan omillarni chuqur anglash, inklyuziv va barqaror rivojlanishni rag'batlantirish niyatidagi siyosatchilar, moliya institutlari va jamoat yetakchilari uchun muhim ahamiyat kasb etadi.

Ushbu maqolada innovatsion iqtisodiyot sharoitida daromatlarni diversifikatsiyalashning asosiy omillari o'rganiladi. Birinchi navbatda ta'lim va malaka oshirish orqali inson kapitalini rivojlantirish shaxslarga yangi bozor bo'shliqlarini topish va undan foydalanish imkonini qanday berayotganini tahlil qilamiz. Keyinchalik tadbirkorlik faolligi hamda mikromoliya, normativ liberallashtirish va davlat-xususiy sheriklik kabi institutsional qo'llab-quvvatlash mexanizmlari daromad yaratish imkoniyatlarini qanday kengaytirishi baholanadi. Oxirida esa daromad barqarorligini mustahkamlash, ijtimoiy-iqtisodiy tengsizlikni kamaytirish va texnologik taraqqiyotning afzalliklarini jamiyatning keng qatlamlariga teng taqsimlashga qaratilgan amaliy tavsiyalar taqdim etiladi.

Tez texnologik taraqqiyot, raqamli transformatsiya va bilimga asoslangan tarmoqlarning ko'payishi bilan ifodalangan innovatsion iqtisodiyotning paydo bo'lishi butun dunyo bo'ylab daromad olish mexanizmlarini tubdan o'zgartirdi. O'zbekistonda bu global tendensiyalar milliy iqtisodiy islohotlar bilan uzviy bog'lanib, aholi o'rtasida daromad manbalarini diversifikatsiya qilishga ta'sir ko'rsatmoqda. Ushbu kontekstda daromatlarni diversifikatsiya qilish omillarini tushunish iqtisodiy barqarorlik va inklyuziv o'sishni rag'batlantiradigan siyosatni shakllantirish uchun juda muhimdir.

TAHLIL VA NATIJALAR

2023-yilda O'zbekiston aholisi umumiy daromadlari o'tgan yilga nisbatan 19,8 foizga nominal o'sishni ko'rsatib, 728,8 trillion so'mga yetdi. Ushbu daromadning tarkibi daromad manbalarining ko'p qirraliligini ta'kidlaydi:

- Mehnat daromadlari: jami daromadning 64,0% ni, yakka tartibdagi bandlik 34,3% ni tashkil qiladi.
- Transfer daromadi: pensiyalar, nafaqalar, stipendiyalar va pul o'tkazmalarini o'z ichiga olgan holda 26,7% ni tashkil qiladi.
- O'z iste'moli uchun mulk va xizmatlardan olingan daromad: umumiy daromadning 9,3% ni tashkil qiladi.

Mintaqaviy nomutanosiblik daromad manbalarining notekis taqsimlanishini ko'rsatadi. Masalan, yakka tartibdagi bandlikdan olingan daromadlar ulushi eng yuqori Jizzax (51,4%) va Buxoro (44,0%) viloyatlarida, eng past ulush esa Toshkent shahri (42,2%) va Qoraqalpog'iston Respublikasida kuzatilmoqda.

Muayyan hududlarda pul o'tkazmalari muhim rol o'ynaydi va milliy uy xo'jaliklari umumiy daromadining 16,9% ni tashkil qiladi. Eng yuqori qaramlik darajasi Andijon (28,5 foiz), Farg'ona (26,3 foiz) va Xorazm (24,5 foiz) viloyatlarida qayd etilgan.

Daromad manbalarining diversifikatsiyasiga texnologik imkoniyatlar, ta'lim darajasi va institutsional asoslar kabi omillar ta'sir ko'rsatadi. Raqamli platformalar va gig iqtisodiyotning kengayishi, ayniqsa, yoshlar va shahar aholisi orasida daromad olish uchun yangi yo'llarni taklif qiladi. Biroq, muammolar, jumladan, mintaqaviy tengsizliklar va qishloq joylarda raqamli infratuzilmaga kirishning cheklanganligi saqlanib qolmoqda.

Daromadlarni diversifikatsiyalash nafaqat iqtisodiy beqarorlikka qarshi xavflarni kamaytirish strategiyasi sifatida, balki iqtisodiy inklyuzivlikni oshirish yo'li sifatida ham xizmat qiladi. Jahon Banki (2023) ma'lumotlariga ko'ra, o'rta daromadli mamlakatlarda xonadonlarning 42% dan ortig'i kamida ikki xil daromad manbaiga ega, bu ko'rsatkich o'n yil avval 28% ni tashkil etgan. Bu o'sish, ayniqsa, raqamlashtirish va tuzilmaviy iqtisodiy islohotlar amalga oshirilayotgan hududlarda yaqqol ko'zga tashlanmoqda.

1-jadval

Turli davlatlarda ko'p daromad manbaiga ega oilalar ulushi¹

Davlat	2010	2020	2023
Brazilya	31.2	41.8	46.5
Rossiya	25.7	37.4	42.1
Hindiston	22.3	36.5	40.8
Germaniya	38.6	45.1	48.7
Janubiy Afrika	29.4	39.3	44.2

Platforma asosidagi mehnat shakllarining tarqalishi innovatsiyalar daromad tuzilmasini qanday o'zgartirishiga yaqqol misoldir. Yevropa Ittifoqida raqamli mehnat platformalari orqali daromad oluvchilar soni 2016-yildagi 11 million kishidan 2023-yilga kelib 28 millionga yetdi (Yevropa Komissiyasi, 2023). Shuningdek, Hindiston va Keniya kabi rivojlanayotgan bozorlarda M-Pesa kabi mobil pul o'tkazmalari va mikro-kasb platformalari oldin bank tizimida bo'lmagan aholining yangi daromad manbalari bilan ta'minlash imkonini berdi.

2-jadval

Demografik guruhlariga ko'ra daromad manbalari taqsimoti (%)²

Demografik guruh	Asosiy ish joyi	Frilans	Qishloq xo'jaligi	Ijara daromadi	Davlat to'lovlari
Yoshlar (18–29)	56.3%	24.7%	3.2%	6.5%	9.3%
Ayollar	48.1%	18.6%	5.7%	10.3%	17.3%
Qishloq aholisi	34.5%	11.2%	38.9%	7.1%	21.6%

¹ Jahon banki Xonadonlar ma'lumotlari tadqiqoti (2023)

²O'zbekiston mehnat bozori tadqiqoti

Jadvaldan ko‘rinib turibdiki, yoshlar va ayollar asosan asosiy ish joyidan daromad oladi, qishloq aholisi esa ko‘proq qishloq xo‘jaligidan foyda ko‘radi. Ayollar va qishloq aholisi orasida davlat to‘lovlariga qaramlik darajasi yuqori.

Mazkur maqolada aynan shu va boshqa omillar innovatsion iqtisodiyot sharoitida qanday harakat qilayotgani tizimli ravishda tahlil etiladi. Nazariy yondashuvlar va empirik ma‘lumotlarni uyg‘unlashtirgan holda, maqola texnologik va tuzilma o‘zgarishlar iqtisodiy xulq-atvorga qanday ta‘sir ko‘rsatishini ochib beradi. Shuningdek, ushbu tahlillar daromad diversifikatsiyasini kengaytirishga doir inklyuziv siyosatlarni ishlab chiqish uchun amaliy tavsiyalar berishi kutilmoqda.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Daromadlarni diversifikatsiya qilish – bu iqtisodiy barqarorlikni oshirish va inklyuziv o‘sishni ta‘minlashda muhim mexanizm sifatida namoyon bo‘lmoqda. Texnologik va tuzilmaviy o‘zgarishlar sharoitida aholining ko‘plab daromad manbalariga ega bo‘lishi, raqamli iqtisodiyot, ta‘lim darajasining oshishi va institutsional islohotlar tufayli kuchaymoqda. Braziliya, Rossiya, Hindiston va Germaniya kabi mamlakatlar misolida ko‘rsatilganidek, bu tendensiya faqatgina muayyan hudud yoki daromad darajasiga xos emas, balki global hodisadir. Texnologik imkoniyatlar, qo‘llab-quvvatlovchi huquqiy tizimlar va inson kapitali kabi omillar aholining daromad turlarini diversifikatsiya qilish qobiliyatini belgilaydigan asosiy shartlar sirasiga kiradi. Shu bilan birga, yosh, jins, shahar yoki qishloqda yashash kabi demografik omillar ham fuqarolarning daromadni qanday diversifikatsiya qilishiga ta‘sir ko‘rsatadi. Mazkur jarayonlarni to‘g‘ri tushunish va ularni qo‘llab-quvvatlash siyosatchilar uchun barqaror va inklyuziv iqtisodiy tizimlarni shakllantirishda muhim ahamiyatga ega. Innovatsiyalar va maqsadli siyosatlar orqali hukumatlar va muassasalar keng aholi qatlamini iqtisodiy jarayonlarga jalb etib, ularga foyda olish imkonini yarata oladi. Shu tariqa, diversifikatsiya qilingan daromad strategiyalari nafaqat noma‘lumlikka javob, balki uzoq muddatli taraqqiyot va ijtimoiy adolat uchun katalizatorga aylanadi. Daromadlarni diversifikatsiya qilish – bu nafaqat iqtisodiy beqarorlik sharoitida xatarlarni kamaytirish strategiyasi, balki aholi farovonligini oshirish va iqtisodiy imkoniyatlarga kengroq kirishni ta‘minlash vositasi hamdir. Jahon Banki (2023) ma‘lumotlariga ko‘ra, o‘rta daromadli mamlakatlarda kamida ikki xil daromad manbaiga ega oilalar ulushi 2010-yildagi 28%dan 2023-yilda 42%gacha oshgan.

Bu o‘sish ayniqsa raqamli iqtisodiyot va tuzilmaviy islohotlar amalga oshirilayotgan mamlakatlarda kuzatilmoqda.

Misol uchun: Braziliyada 2010-yilda 31,2% oilalar bir nechta daromad manbaiga ega bo‘lgan bo‘lsa, 2023-yilga kelib bu ko‘rsatkich 46,5%ga yetgan. Hindistonda esa raqamli platformalar va mobil to‘lov tizimlari, ayniqsa Paytm va UPI, aholiga yangi tadbirkorlik imkoniyatlarini ochib bergan. Keniyada M-Pesa kabi mobil moliya xizmatlari orqali qishloq joylardagi aholi ham turli iqtisodiy faoliyatlar bilan shug‘ullanish imkoniyatiga ega bo‘lmoqda.

O‘zbekiston misolida, so‘nggi yillarda aholi daromad manbalarining diversifikatsiyasiga alohida e‘tibor qaratilayapti. Davlat statistika qo‘mitasi

ma'lumotlariga ko'ra, 2023-yilda ish bilan band aholining 18,5%i qo'shimcha mehnat faoliyati (frilans, uyidagi mehnat, ijaradan daromad va h.k.) bilan shug'ullangan. Shuningdek, raqamli iqtisodiyotning rivojlanishi – masalan, "MyID" elektron identifikatsiya tizimi, "Milliy Market" kabi elektron savdo maydonlarining ommalashuvi – aholining internet orqali yangi daromad manbalarini qidirishini yengillashtirdi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. World Bank. (2023). World Development Report 2023: Jobs for Resilience. Washington, DC: The World Bank. <https://www.worldbank.org>
2. International Labour Organization (ILO). (2022). Decent Work and Economic Growth – SDG 8 Progress Report. Geneva: ILO. <https://www.ilo.org>
3. United Nations Development Programme (UNDP). (2023). Digital Livelihoods in the Global South. New York: UNDP. <https://www.undp.org>
4. National Statistics Committee of Uzbekistan. (2023). Labour Market Survey Report. Tashkent: Goskomstat. <https://stat.uz>
5. Ghosh, J., & Chandrasekhar, C. P. (2021). Diversifying Rural Incomes in India: The Role of Digital Finance. *Journal of Economic Perspectives*, 35(4), 77–96.
6. GSMA. (2022). The Mobile Economy Sub-Saharan Africa 2022. <https://www.gsma.com/mobileeconomy/ssa>
7. Abdullaeva, M. (2023). Transformations in Uzbekistan's Labor Market: A Digital Perspective. *Central Asia Economic Review*, 4(1), 45–61.
8. M-Pesa Foundation. (2022). Empowering Livelihoods Through Mobile Money: The Kenyan Experience. <https://www.m-pesafoundation.org>
9. Mirziyoyev, Sh. M. Yangi O'zbekiston – yangi hayot bilan, yangi taraqqiyot sari. – T.: "O'zbekiston", 2021. – 384 b.
10. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi "2022–2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida"gi PF–60-son Farmoni.
11. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 20-dekabrdagi "2023–2025-yillarda aholi bandligini ta'minlash va daromadlarini oshirish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi PQ–447-son qarori.
12. Axmedov, B. A. Iqtisodiyot nazariyasi. Darslik. – Toshkent: "IQTISOD-MOLIYA", 2020. – 480 b.
13. Qurbonov, A. va boshqalar. Makroiqtisodiyot. Darslik. – T.: "IQTISOD-MOLIYA", 2021. – 396 b.
14. Azizov, U. T., Ochilov, M. va boshqalar. Mikroiktisodiyot. Darslik. – T.: "IQTISOD-MOLIYA", 2020. – 448 b.
15. Hamidov, N. H. Milliy iqtisodiyot. Darslik. – T.: "IQTISOD-MOLIYA", 2021. – 372 b.
16. Jahon bankining rasmiy sayti: www.worldbank.org
17. O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi: www.stat.uz

Marketing

ilmiy, amaliy va ommabop jurnali

Muharrir: Xakimov Ziyodulla Axmadovich
Ingliz tili muharriri: Tursunov Boburjon Ortiqmirzayevich
Rus tili muharriri: Kaxramonov Xurshidjon Shuxrat o'g'li
Musahhih: Karimova Shirin Zoxid qizi
Sahifalovchi va dizaynerlar: Sadikov Shoxrux Shuxratovich
Abidjonov Nodirbek Odijon o'g'li

2025-yil, may, 5-son

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Marketing" ilmiy, amaliy va ommabop jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar mas'ul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelavermasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga murojaat qilish mumkin. Ilmiy maqola, ommabop maqola, reklama, hikoya va boshqa ilmiy-ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

Elektron pochta: info@marketingjournal.uz
Bot: [@marketingjournalbot](https://t.me/@marketingjournalbot)
Tel.: +998977838464, +998939266610

Jurnalning rasmiy sayti: <https://marketingjournal.uz>

Marketing jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi **Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2024-yil 04-oktabrdagi 332/5 sonli qarori** bilan milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan

"Marketing" ilmiy, amaliy va ommabop jurnali 2024-yil 15-martdan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan **C-5669517** reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan. **Litsenziya raqami: №240874**

"Marketing" ilmiy, amaliy va ommabop jurnalining xalqaro darajasi: 9710. ГОСТ 7.56-2002 "Seriya nashrlarning xalqaro standart raqamlanishi" davlatlari standartlari talablari. **Berilgan ISSN tartib raqami: 3060-4621**